

AUGMENTATYWNE RZECZOWNIKI I PRZYMOTNIKI W JĘZYKU SŁOWACKIM Z PERSPEKTYWY JĘZYKA POLSKIEGO

MARIOLA SZYMCZAK-ROZLACH

Instytut Językoznawstwa, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Sosnowiec, Polska

SZYMCZAK-ROZLACH, Mariola: Augmentative nouns and adjectives in Slovak from the perspective of the Polish language. *Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics)*, 2024, Vol. 75, No. 1, pp. 76–91.

Abstract: The article concerns Slovak and Polish augmentative derivatives - nouns and adjectives with their word-forming exponents (suffixes and prefixes) and lexical exponents such as adnominals, which specify the meaning of magnitude (augmentative). The author pays attention to the state of research in this area and to the necessity of comparative Slovak-Polish research. The research material has been extracted mainly from Slovak lexicographical sources and the National Corpora of Slovak and Polish languages. The semantic properties of the described units are also the subject of analysis. Moreover, the suffixal and prefixal formants of selected augmentative derivatives are also characterised based on models proposed in the Slovak dictionary of word formation.

Keywords: augmentative derivatives, nouns, adjectives, Slovak language, Polish language, suffixal and prefixal formants

1. WPROWADZENIE

Celem pracy jest zaprezentowanie augmentatywności, stanu badań nad tą kategorią, wybranych definicji oraz analiza derywatów rzeczownikowych i przymiotnikowych oraz ich wykładników słowotwórczych i leksykalnych w języku słowackim w nawiązaniu do polszczyzny. Trzeba zaznaczyć, że jest to spojrzenie na kategorię augmentatywności z perspektywy języka polskiego, ale warto podjąć próbę porównania obu bliskich genetycznie języków.

Niniejsze rozważania obejmują przede wszystkim aspekty semantyczno-leksykalne i leksykograficzne języka słowackiego. Zajęcie się problematyką augmentatywności nie jest przypadkowe. W przeciwieństwie do deminutywności jest to kategoria słabo opracowana, mimo iż obie nacechowane są podobnymi problemami. Warto dodać, że obie kategorie krzyżują się z ekspresywnością i obie splatają się z opisowymi sposobami wyrażania małości i wielkości: *mały kotek* – *wielkie kociśko*. Zatem modyfikacyjna kategoria augmentatywności będzie wiązała się z ekspresywnością i leksykalnymi określnikami mogącymi zastąpić, albo dołączyć do derywatu modyfikacyjnego.

Przedstawiona analiza rzeczowników i przymiotników o znaczeniu augmentatywnym znajduje swoje oparcie w słowotwórczych i leksykalnych propozycjach me-

todologicznych badaczy słowackich i czeskich (głównie J. Dolníka, J. Hansmanovej, E. Smieškovej oraz J. Bartákovéj a także M. Ološtiaka i M. Ivanovej), jak również uczonych polskich (R. Grzegorzczukowej, J. Puzyniny, K. Kleszczowej i późniejszych kontynuatorów tej problematyki: S. Grabiassa, B. Krei, czy I. Kaproń-Charzyńskiej).

Badania dotyczą wybranych derywatów augmentatywnych rzeczownikowych i przymiotnikowych w obu językach: polskim i słowackim, z uwzględnieniem poświadczeń słownikowych i korpusowych, a także modeli słowotwórczego opisu interesujących formacji. W centrum naszych rozważań jest nie tylko struktura słowotwórcza interesujących augmentatywów, ale również ich właściwości semantyczne. Materiał do badań został wyekscerpowany przede wszystkim ze źródeł leksykalnych i leksykograficznych – słowników jednojęzycznych języka słowackiego (KSSJ oraz SSSJ), a także dla komparacji z elektronicznej wersji *Wielkiego słownika języka polskiego* pod redakcją Piotra Źmigrodzkiego (WSJP PAN). Przeprowadzona charakterystyka tych derywatów została poparta konkretnymi przykładami użycia, pochodzącymi z korpusu narodowego języka słowackiego. Natomiast formanty sufiksalne i prefiksalne wybranych derywatów augmentatywnych scharakteryzowano w oparciu o modele zaproponowane w słowniku słowotwórczym języka słowackiego (Ološtiak – Ivanová 2021).

2. STAN BADAŃ NAD AUGMENTATYWNOŚCIĄ

Augmentatywa, stanowiące interesujący przedmiot badań, nie doczekały się kompleksowego opisu zarówno w języku polskim, jak i słowackim, w szczególności w ujęciu porównawczym, kontrastywnym. Odnotowujemy wprawdzie nieliczne artykuły, podejmujące tematykę tych derywatów, na przykład Eleny Smieškovej (1956), która dokonała opisu substancywnych derywatów augmentatywnych w aspekcie leksykograficznym, na materiale przygotowywanego wówczas *Słownika języka słowackiego* (*Slovník slovenského jazyka* 1959 – 1968), wskazując, że jest to w porównaniu z deminutywami nieliczna grupa jednostek leksykalnych. Warto tu wspomnieć o publikacji Jozefa Pallaya (1996), która dotyczy kategorii augmentatywności w języku słowackim i niemieckim, gdzie autor nawiązuje do proponowanej trójdzielnej klasyfikacji E. Smieškovej.¹ Pojawiły się również pojedyncze prace, obejmujące problematykę derywatów przymiotnikowych o znaczeniu augmentatywnym, w których autorki wskazują na powiązanie kategorii intensywności przymiotników z ekspresywnością (Bartáková 1994, Gajdošová 2019). Zjawisko intensyfikacji i samo pojęcie intensyfikacji nakłada się na dwie kategorie: deminutywność i au-

¹ Elena Smiešková proponuje podział augmentatywów na trzy grupy, w zależności od tego, czy zachowują one swoje pierwotne znaczenie wielkości oraz jaka jest miara ich ekspresywności. (Smiešková 1956, s. 79–80).

gmentatywność. Júlia Hansmanová przyjęła, że intensyfikacja odnosi się do ilości cechy oraz to, że powinno się ją interpretować jako silniejszy vs. słabszy przejaw jej jakości. Przy opisie pojęcia intensyfikacji autorka wychodzi od Arystotelesowskich koncepcji kategorii ilości i jakości. Pracuje z takimi pojęciami, jak: *kvantita*, *kvalita*, *porovnanie*, *mera*, *kvalitatívny rozdiel*, *kvantitatívny vzťah* i *trieda* (Hansmanová 2010, s. 401–422). Zagadnienia intensyfikacji wiąże ze stopniowaniem, odnosząc je do przymiotników. Ponadto wskazuje na intensyfikatory jako środki wyrażania negacji, przechodząc kolejno do antonimii jako kategorii intensyfikacji, by wreszcie omówić interesującą nas augmentatywność, a także deminutywność w kontekście tej kategorii. J. Hansmanová zaznacza, iż augmentatywa stanowią opozycję do deminutywów i nigdy nie prezentują czysto kwantytatywnego charakteru. Mają zazwyczaj charakter mieszany kwantytatywno-kwalitatywny lub kwalitatywny, np. *vrabčisko* ‘veľký bezočivý vrabec’, *lotrisko* augmentatywne do wyrazu *lotor* (Hansmanová 2010, s. 422). Z kolei Sylwia Sojda (2022) ujmuje te zagadnienia szczegółowo i w swojej monografii, poświęconej zagadnieniom intensyfikacji i dezintensyfikacji w języku polskim i słowackim, wskazuje na zależności między ekspresywnością a intensywnością, odwołując się do Jaroslava Zimy, który cyt. „semantyczną intensyfikacją nazywa zjawisko typowe dla ekspresywności adherentnej, określając je jako wyrażające nadmierność w stosunku do obiektywnie neutralnej rzeczywistości” (Sojda 2022, s. 33).² S. Sojda wyraźnie zaznacza, że intensywność krzyżuje się z ekspresywnością, co więcej czasami trudno je nawet rozdzielić (Sojda 2022, s. 60). Zagadnienia intensyfikacji i dezintensyfikacji omawia w odniesieniu do dwóch kategorii części mowy: przymiotników i czasowników, wyekscerpowanych ze słowników opisowych współczesnego języka słowackiego i polskiego. Podejmuje też kwestię pojęć intensywności i intensyfikacji podkreślając, że: „zasadnicza różnica pomiędzy intensywnością a intensyfikacją sprowadza się do tego, że pierwsza oznacza cechę statyczną, która danej substancji przysługuje, druga dynamiczny proces, któremu ta substancja może podlegać” (ibid, s. 69–70). Podobnie Jarmila Bartáková (1993) dokonuje zestawienia i porównania słowackich i czeskich przymiotników zintensyfikowanych zaznaczając, że należą one do dysfemizmów i odznaczają się tzw. nadmiernością negatywnych cech – według niej: „zvýšenou mierou základovej vlastnosti” (Bartáková 1993, s. 100).

Katarína Gajdošová mówi także o zintensyfikowanej ekspresywności, szczególnie w stosunku do przymiotników, które biorą udział w urabianiu derywatów prefiksalnych o znaczeniu augmentatywnym, np. *prastarý*, *prepotrebný*, *prevel'ký*, *premúdry*, *preveselý*, *prihlboký*, *pristarý*, *prihlúpy* (Gajdošová 2019, s. 127). Doda-

² „Většina slov slovní zásoby nemá znaky expresivity ve svém základním významu: jsou neutrální a vyjadřují věcné pojmy jako odraz skutečnosti. Avšak také slovo od původu neutrální může sémantickou změnou nabýt ustáleného významu expresivního. Dochází tak k významovému větvení slova, jež pak má vedle svého významu věcného neutrálního, i další význam nebo další významy expresivní” (Zima 1961, s. 43).

nie prefiksów do podstawy przymiotników jakościowych wskazuje na cechę powyżej normy, np. prefiks *pre-* w języku słowackim reprezentuje: „veľký stupeň miery vlastnosti”. Według niej natomiast najproduktywniejszym formantem prefiksальnym jest *pri-*, który oznacza „adjektíva v zmysle nadmernosti miery zvýšenej väčšmi, než je potrebné”. Interesujące jest to, że prefiks *przy-* w języku polskim w odniesieniu do *pri-* w słowackim wyraża modyfikację cechy w kierunku jej osłabienia, a w języku słowackim w kierunku intensyfikacji, np. *prihluchý* = *veľmi hluchý* / *przygłuchy* = *trochę głuchy*; *priťažký* = *veľmi ťažký* / *przyciężki* = *trochę ciężki* (porov. Vojteková 2015, s. 166).³ Można tu się mówić w pewnym stopniu o interlingwalnej antonimii, która powoduje niebezpieczeństwo dla tłumaczy, bowiem mamy do czynienia z tzw. słowotwórczymi pułapkami leksykalnymi.

3. DEFINIOWANIE AUGMENTATYWNOŚCI

Zgrubienie, jest to zgodnie z definicją zawartą w *Słowniku współczesnego języka polskiego*: „wyraz pochodny, oznaczający osobę, przedmiot, zjawisko, cechę większą, intensywniejszą (często znacznie, nadmiernie) niż ta oznaczana wyrazem podstawowym, zwykle także wyrażający negatywny stosunek emocjonalny mówiącego do tego, o czym mówi, np. *babsko* wobec *baba*, *wielgachny* wobec *wielki*” (Dunaj 1999, s. 652). Z kolei elektroniczny słownik języka polskiego (WSJP PWN) pod redakcją Piotra Źmigrodzkiego odnotowuje następującą definicję: „wyraz utworzony od innego wyrazu, oznaczający coś większego od tego, co jest nazywane przez wyraz podstawowy, lub też wyrażający nacechowanie emocjonalne, czasem negatywne”. W korpusie narodowym języka polskiego (NKJP) „Zgrubienie może oznaczać pogardliwy stosunek do omawianego obiektu, szczególnie kiedy wiąże się ze zmianą kategorii rodzaju, np. *baba* (*ta baba*) → (*ale to babsko*)”. Natomiast interesującą definicję znajdujemy w *Encyklopedii wiedzy o języku polskim* (Urbańczyk 1978, s. 401), gdzie za „zgrubienia uważa się rzeczowniki odrzeczownikowe, w których formant słowotwórczy sygnalizuje albo (nadmierną) wielkość przedmiotu nazwanego przez podstawę słowotwórczą (augmentativa), albo negatywny stosunek emocjonalny do tego przedmiotu osoby mówiącej (deteriorativa)”. Kolejna część definicji dotyczy charakterystycznych sufiksów oraz to, że formacje tworzone są również w polszczyźnie w drodze derywacji wstecznej (*beka*, *decha*). Obie definicje odnoszą omawiane pojęcie do pewnej normy. Augmentatywa odnosi się do informacji o „wielkości”, ale również do stosunku emocjonalnego mówiącego wobec tego, o czym mówi. W *Gramatyce współczesnego języka polskiego* oprócz odniesienia do rozmiaru przedmiotu dodatkową informacją jest znaczenie ekspresywne tego derywatu (żartobliwe lub serdeczne, czasami wskazujące na politowanie) względem

³ W języku słowackim prefiks *pri-* może mieć również inne znaczenie, np. ‘viac hluchý, ťažký atď.’, resp. *hluchý, ťažký väčšmi, než je vhodné* (napr. *Je prihluchý na to, aby počul klopanie na dvere.*).

desygnatu podstawy, bądź też względem sytuacji (odbiorcy) (Grzegorzczukowa – Laskowski – Wróbel 1999, s. 427). *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* pod redakcją K. Polańskiego (1993, s. 62) podaje, że zgrubieniem może być oprócz rzeczownika również przymiotnik (np. *wielgachny*) utworzony od danego podstawowego i wyrażający w porównaniu z nim nadmierną wielkość przedmiotu bądź też nadmierne nasilenie cechy.

W słownikach jednojęzycznych rejestrujemy termin łaciński *augmentatívum*, zamiast rodzimego słowackiego *zveličené slovo*. W słowniku współczesnego języka słowackiego *augmentatívum* jest to: „lingv. slovo so zveličeným významom, zveličené slovo, obyč. so záporným citovým zafarbením, napr. *chlapčisko, obrovitánsky*; op. deminutívum” (SSSJ 2006, s. 184). Z kolei Jozef Mistrík lokuje interesujące nas augmentatywa w opozycji do deminutywów, a derywaty tworzy wskazany już wcześniej sufix (*zveličujúca prípona*) *-isko*, np. *nosisko, laganiško, psisko, dievčatisko* oraz nieliczne derywaty rzeczownikowe w pluralu, np. *očíšká, domiská* (Mistrík 1997, s. 83). Ponadto twierdzi, że są to jednocześnie leksemy ekspresywne (afektywne), implikujące relację antypatii człowieka w stosunku do rzeczy czy osób, które za pomocą nich są nazywane. W ramach leksyki ekspresywnej poza augmentatywami wyróżnia także inne jednostki, a wśród nich: eufemizmy, dysfemizmy, wulgaryzmy oraz deminutywa i hipokorystyka. Uzupełnieniem tej definicji jest to, że augmentatywa odnoszą się również do nazw zwierząt odznaczających się negatywnymi cechami, np. *psisko* jest to nie tylko ‘*veľký pes*’, ale bez względu na jego rozmiary również mały pies ‘*zlý psíček*’. Dalej kontynuuje, że celem augmentatywów jest również wykorzystanie siły i rozmiaru do symbolizowania strachu i lęku (Mistrík 2002, s. 18). Pozostałe elementy podanej definicji wskazują dodatkowo na właściwości semantyczne jednostek augmentatywnych, gdzie jest mowa o wyraźnej opozycji między modyfikacją jakościową a ilościową (zob. Nábělková 2010, s. 406).⁴

Z kolei dla Juraja Furdíka: „augmentatívnosť neznamená len kvantitatívnu veľkosť, ale vždy nesie v sebe expresívne hodnotenie” (Furdík 2004, s. 90). Ponadto w definicji Juraj Furdík podkreśla, że używamy takich derywatów na oznaczenie rzeczy czy zjawisk, które wydają się nam nadmiernie wielkie, czasami w pewien sposób niesympatyczne. Oczywiście tworzenie tych derywatów jest ograniczone i wiąże się też z sytuacjami ograniczonymi, np. deminutywum *psíček* wobec derywatu *psisko*, czy *bytík* wobec *bytisko*.

Elena Smiešková traktuje *augmentatywa* jako „zveličené podstatné mená – odvodeniny, ktoré v porovnaní so svojím základom vyjadrujú zveličenú, zosilnenú

⁴ Por. „Sémanticko-pragmatický efekt modifikačnej derivácie deminutív a augmentatív koliduje pri jednotlivých slovách (resp. pri ich konkrétnych použitíach) v priestore kvantitatívnej a kvalitatívnej modifikácie. Kvantitatívna zložka modifikácie vedie (s využitím príslušných formantov) k protikladu deminutívnosť – augmentatívnosť, pri kvalitatívnej možno zvažovať rozličné významové zafarbenie derivátov na osi melioratívnosť – pejoratívnosť” (Nábělková 2010, s. 406).

alebo rozmnożeńiu mieru svojho obsahu alebo istej vlastnosti” (Smiešková 1956, s. 79). Autorka odnosi się nie tylko do normy – tej związanej z wielkością, ale również uwydatnia cechę intensywności tej kategorii. Dalej stawia tezę, że augmentatywa mają często zabarwienie pejoratywne. To z kolei może oznaczać oprócz związku z ekspresywnością i deminutywnością również bliskie relacje tej kategorii z pejoratywnością.

W koncepcji J. Pallaya, powołującego się na Jozefa Mlacka i koncepcje KSSJ augmentatywa prezentują prymarnie ekspresywność inherentną, gdzie każde zgrubienie bardziej czy mniej wiąże się z emocjonalnością (Pallay 1996, s. 85). Wskazane tu definicje zgrubień są zgodne w tym, że relewantną cechą kategorii augmentatywności jest ekspresywność, łączona również z emocjonalnością (por. badania Grabiasa 1981 czy Grzegorzczukowej – Puzyriny 1979, a także słowackich badaczy – Smieškovéj 1956 i Nábělkovéj 2010). Alicja Nagórko, cytując Renatę Grzegorzczukową (Nagórko 2000, s. 208) wskazała, iż połączyła ona nazwy ekspresywne z augmentatywnymi na tej podstawie, że co prawda zgrubienia informują o pewnej obiektywnej cesze desygnatu, a mianowicie o jej ponadprzeciętnej wielkości (por. *gmaszysko*), nie są jednak nigdy neutralne (w przeciwieństwie do zdrobnień, wśród których możliwe są struktury ze znaczeniem ‘mniejszy niż norma’ bez żadnych dodatkowych komponentów, por. np. zdrobnienia *rączka*, *nóżka* w podręczniku dla położnych). Alicja Nagórko (2000, s. 209) podejmuje rozważania na temat tego, o jakie komponenty chodzi, gdy posługujemy się zbiorczą etykietą „ekspresywność”.⁵ Natomiast słowackie definicje zawierają jeszcze jedną dodatkową informację, że cechą augmentatywności jest opozycja do deminutywności oraz bliskość nacechowania pejoratywnego, choć może się zdarzyć kontekstowe odczytanie formantu jako wykładnika melioratywności, np. *chudáčisko* ‘niekto chudobny, niešťastný’ (aż 1200 poświadczeń w korpusie narodowym języka słowackiego).

Dla naszych badań przyjmujemy definicję słownikową, zaproponowaną przez S. Sierotwińskiego (2008, s. 302), która ma szeroki zakres, gdzie zgrubienia są to: „Formacje słowotwórcze, w których odpowiedni formant nadaje wyrazom znaczenie jakby powiększone, wzmocnione w stosunku do wartości semantycznej wyrazu podstawowego. Wyrazy takie w sposób wyczuwalny w kontekście zyskują specjalne zabarwienie uczuciowe, przeważnie ujemne, ale mogą wyrażać też hamowaną czułość, pobłażliwość”. Dodatkowo możemy tę definicję wzbogacić i uzupełnić o informację, że przydawki występujące w otoczeniu derywatów augmentatywnych wzmacniają ich przekaz, doprecyzowują semantykę wówczas funkcjonującego tzw. „wyrażenia augmentatywnego”.

⁵ Nagórko podkreśla, że: „zazwyczaj mamy na myśli ekspresje emocji („przyjemne/nieprzyjemne”) i ocen wartościujących („złe/dobre”), a więc to co subiektywne, co donosi się do świata nadawcy, a dopiero pośrednio do obiektywnej rzeczywistości. Przy tym zwykle jest tak, że intelektualny akt oceny i ekspresja emocji występują łącznie. Co więcej, subiektywne sądy wartościujące trudno jest odseparować od stwierdzeń opisowych” (Nagórko 2000, s. 209).

4. AUGMENTATYWA RZECZOWNIKOWE I PRZYMIOTNIKOWE I ICH WYKŁADNIKI

Interesujące augmentatywa rzeczownikowe i przymiotnikowe stanowią wyraźną opozycję do deminutywów nie tylko ze względu na wykładniki słowotwórcze, na ich znaczną/większą wariację, ale także względem przyjętej określonej normy. Krystyna Kleszczowa i Kamila Termińska zaznaczają, że wielkość łączy się zawsze z jakąś normą. „Skoro akt przydawania cechy wynika z procedury porównywania, deminutywność i augmentatywność sytuujemy na skali, zatem obie kategorie trzeba odnieść do stanu neutralnego pod względem wielkości” (Kleszczowa – Termińska 2015, s. 163). Zarówno wartość deminutywów, jak i augmentatywów to wartość rzucana na skalę NORMA – MAŁOŚĆ. Po drugiej stronie stoi wartość WIELKI. Deminutywa określają małość przedmiotu, mogą również wyrażać stosunek emocjonalny nadawcy, określając tym samym czułość, empatię. Natomiast augmentatywa odnosi się do wielkości przedmiotu, rzeczy czy zjawiska, a to co jest wielkie nie zawsze jest ładne i przyjemne, zazwyczaj wiąże się z czymś negatywnym i nieprzyjemnym. Łatwiej i lepiej pisze się o rzeczach miłych, przyjaznych dla ucha, natomiast to co jest negatywne, jest zazwyczaj odrzucane – bądź pomijane, o tym się pisze niechętnie. Działają tu wyraźnie czynniki psychiczne.

Kategoria augmentatywności pod względem semantycznym jest niejednolita. Za Renatą Grzegorzycową (1972) możemy mówić o różnych składnikach znaczenia nazw ekspresywno-augmentatywnych, takich jak – „negatywne (niechętnie) ustosunkowanie mówiącego, wstręt, odraza, negatywna ocena spowodowane cechami przedmiotu, lekceważenie, politowanie z odcieniem współczucia (...). Wreszcie pewną część formacji ekspresywnych charakteryzuje silne nacechowanie stylistyczne – użycie ich jest sygnałem pewnego stylu, np. familiarno-wulgarny charakter mają wyrazy: *mięcho*, *wóda*, *pieniąchy*” (Grzegorzycowa 1972, s. 55). To poszczególne sufiksy specjalizują się w oznajmianiu tych wyróżnionych tu odcieni znaczeniowych, przede wszystkim w derywatach rzeczownikowych. Udział wykładników słowotwórczych w tworzeniu przymiotników i rzeczowników augmentatywnych jest znaczny, szczególnie w języku polskim. Podstawowymi wykładnikami jest sufix *-isko*, *-ysko* (np. *dziewczynisko*, *kocisko*, *chłopczysko*), który komunikuje w zasadzie dużą wielkość i odcień niechęci, inaczej jest w połączeniu z niektórymi przymiotnikami (*dobrze chłopczyisko*), gdzie może wyrażać znaczenie pozytywne. Derywaty ekspresywne na *-isko*, jak podkreśla Renata Grzegorzycowa, „można by uznać za regularne znaczeniowo w tym sensie, że nie mają one żadnych indywidualnych nadwyżek znaczeniowych i zawsze sygnalizują nacechowanie ekspresywne” (Grzegorzycowa – Puzynina 1979, s. 207). Są i inne formanty sufiksalne, jak: *-ina*, *-yna* (np. *kobiecina*, *chłopina*, *aktorzyzna* czy *pisarzyna*), które wyrażają znaczenie politowania, czasem ironii. Wśród wykładników o charakterze ekspresywnym, często pejoratywnym, możemy odnotować również takie, jak: *-uch*, *-or*, *-as*, *-asy*, np.

świntuch, *bucior*, *ogóras*, *urzędasy* (zob. Grzegorzczkova 1972, s. 55–56; Kaproń – Charzyńska 2014). Sufiksy pejoratywne łączą się tu z augmentatywnością (por. *bucior* ‘wielki, masywny but’, *ogóras* ‘gruby ogórek’). Tego typu leksemy dominują w języku potocznym, w odniesieniu do nazw rzeczy lub nazw osobowych, np. *studencior* < *student*, *chłopaczor* < *chłopak*. U Grabiasa formant *-or* jest traktowany jako formant pejoratywny połączony z augmentatywnością (Grabias 1991, s. 214; Kaproń – Charzyńska 2014, s. 138).

W języku słowackim podstawowym środkiem słowotwórczym, dominującym w urabianiu rzeczownikowych derywatów augmentatywnych jest również sufiks *-isko*, rzadziej *-sko* dla języka literackiego, np. *domisko*, *dubisko*, *stromisko*, *babisko* i wariant *babsko*, np. w *Slovníku slovenských nářečí* oznaczony kwalifikatorem [expr.] (SSN 1, 1994, s. 81), gdzie formant wskazuje głównie na duży rozmiar desygnatu ‘velký objekt’, np. *babsko*, *babisko* ‘velká, mohutná žena, babisko’, *domisko* ‘velký dom’. Derywaty o charakterze gwarowym są tworzone przy pomocy takich formantów, jak *-sko*, *-iščo*, *-išťo*, np. *tá babšťo*, *tým chlapišťom*, *žensko*, *obrovský domiščo* (Nábělková 2010, s. 405). Formy wariantywne można odnaleźć we wspomnianym słowniku gwar słowackich, np. *domisko/domsko*, *babisko/babsko*, *konisko/konsko/konšte*, *hlavisko/hlávsko* (SSN 1, 1994). Forma *babisko/babsko* jest również notowana w SSJ i SSSJ. W słowniku SSSJ czy SSJ odnotowujemy także konotacje, gdzie obok wielkości obiektu sygnalizowana jest raczej pejoratywność, np. ‘staré babsko; to je mrcha babsko! [Jégé], i ta pejoratywność jest bliska augmentatywności. W niektórych derywatach, takich jak: *chlapčisko*, *dobráčisko*, *chudáčisko*, *baranisko*, *čertisko*, *capisko* czy *darebáčisko* zgrubienie łączy się z wyraźną ekspresywnością melioratywną lub pejoratywną i jest utworzone często od nazw osobowych nosicieli cech, np. *dobrák*, *chudák*, natomiast *chlapčisko* stanowi desubstantywum od leksemu *chlapec*, np.:

Podarené decko, ako sa len pekne vie sám zabaviť! Namojdušu, šikovné chlapčisko – zneli parkom posudky kamarátky. [SME 1993/03].

Dodatkowo przy urabianiu tych derywatów dochodzi do alternacji spółgłoskowych *k/č*. Informację o zgrubieniu czy zabarwieniu ekspresywnym danego derywatu otrzymujemy najczęściej za pośrednictwem kontekstu, w otoczeniu którego derywat się znajduje, np. *ručiská ako lopaty*. Odnotowuje się również przykład zakończony formantem *-ina*, np. *chlapina*, który informuje o odcieniu politowania, ewentualnie pobażania (porov. Furdík 2004, s. 91). Wśród pejoratywnych formantów są takie, jak: *-oš*, *-áň*, *-och*⁶, *-aj*, np. *kradoš*, *slepáň*, *smrad'och* czy *hundraj*, które mają charakter slangowy, substandardowy i należą w większości do kategorii dysfemizmów.

W czterech dotychczasowych tomach słownika współczesnego języka słowackiego (*Slovník súčasného slovenského jazyka 1 – 4*) jest poświadczonych 280 przy-

⁶ Sufiks *-och* nie jest czysto pejoratywny (por. *beloch*, *černoch*); jest to sufiks polifunkcyjny.

kładów jednostek augmentatywnych. Należy jednak zaznaczyć, że niektóre derywaty są niezwykle rzadkie, mają stosunkowo niską frekwencję, co potwierdzają nie-liczne poświadczenia tych jednostek leksykalnych w słownikach jednojęzycznych, jak i w korpusach narodowych języka słowackiego (np. *agentisko*, *doktorisko*, *drevi-sko*, gdzie mamy dwa lub trzy poświadczenia ich funkcjonowania w korpusie). Są i takie, które mają ponad 1000 poświadczeń w korpusie (Omnia slovaca IV). Do nich należą, np. *chudáčisko* (1200 poświadczeń), *chlapčisko* (1667 poświadczeń), *čertisko* (385 poświadczeń), *vtáčisko* (44 poświadczenia), wobec jedynie dwóch poświadczeń dla derywatu *agentisko*, czy 11 poświadczeń dla derywatu *chytráčisko*.

Przy derywatach rzeczownikowych ogromną rolę odgrywają przydawki precyzujące – atrybuty, które uzupełniają znaczenie augmentatywów, stanowiąc swoiste ich wykładniki leksykalne. Dodanie przydawek do derywatów augmentatywnych poszerza i wzmacnia ich faktyczne znaczenie, np. znaczenie – ‘dużej wielkości przedmiotu’ – w odniesieniu do wyrażenia *obrovské baranisko*, czasami potęgowane przez użycie porównania: *baranisko ako hrom* czy *veľké, obrovské psisko*. Warto odnotować przykłady z korpusu narodowego języka słowackiego, w których augmentatywum *psisko* (4049 poświadczeń) jest opatrzone atrybutem *veľký*, *väčší*, np.:

V parku pobehovali malé psíčky aj veľké psiská všetkých druhov – veľké divoké psiská. [Veronika Halgášová O tebe a o mne 2014];

Verím, že v nadchádzajúcom období zmohutnie a vyrastie z neho krásny a veľký kocúrisko. [<http://wildcats.sk/moj-najmladsi-robinko-dnes-oslavuje-svoje-1-narodeniny>].

W kolejnych poświadczeniach korpusowych mamy klasyczne znaczenie wielkości, ale wyłania się w niektórych przykładach również ekspresywność, np.:

„Nevďačný psisko!” zahundral, urazene sa zdvihol a zamieril k potoku, aby si opláchol tvár a schladil zlosť, čo ním lomcovala. [Jana Pronská – Krvavý erb 2014];

Môj život sa mohol zvrtnúť – videli ste film Srdcová sedma? Nenávidím ho... A kto za to môže? To sprosté psisko. [InZine 2003/06].⁷

Z kolei kolokacje, takie jak: *bezočivé psisko*, *naničhodné psisko* czy *najnevychovanejšie psiská*, pokazują, że derywaty augmentatywne chętnie wiążą się z przydawkami o znaczeniu negatywnym: *bezočivý*, czyli ‘nemiętne aż urážliwie śmęły’, ‘svedčiaci o tom’. Bliskoźnaczykami tego przymiotnika są: ‘odporný, trufálny, arogantný, sprostý’ (*Synonymický slovník slovenčiny* 2004); z kolei *naničhodný* to ‘majúci zlé charakterové, morálne a pod. vlastnosti (často v nadávkach), zlý’ czy *nejnevychovanejší* w znaczeniu ‘nedodržiavajúci pravidiel dobrého správania’, gdzie

⁷ Slovenský národný korpus: prim-10.0-public-sane. [cit: 12.12.2023].

znaczenie jest spotęgowane przez użycie formy superlatywu. Możemy zatem zaryzykować tezę, że wskazane tu przydawki stanowią swoiste wykładniki leksykalne dla przedstawionych derywatów modyfikacyjnych, bowiem mogą wzmacniać ich pejoratywną semantykę/przekaz, a tłumić wielkość. Z kolei przydawki o funkcji pozytywnej, np. *dobré, poctivé psisko* łagodzą znaczenie i sufiks augmentatywny *-isko* jest zneutralizowany.

Oprócz substantywnych derywatów augmentatywnych w języku słowackim można wyróżnić również derywaty przymiotnikowe z formantami: *-ánsky*, lub *-izný*, np. *velikánsky* czy *vysočizný*. Natomiast przykłady formacji przymiotnikowych prefiksalnych mają w swoją strukturę wpisana semantyczną cechę intensywności, np. poprzez intensyfikatory pol. *bardzo*, *nad* wyraz, *mocno/słc.* *veľmi, príliš, majúci značnú mieru*. Dotyczy to przede wszystkim derywatów przymiotnikowych o znaczeniu augmentatywnym, takich jak: *velikánsky* (pol. *wielgachny*), *príťažký* (pol. *zbyt ciężki, nadmiernie ciężki*), *prichľpatý* (pol. *mocno, bardzo owłosiony*), *prismelý* (pol. *zbyt śmiały*), *prikrutý* (pol. *nad wyraz brutalny*), *priumelý* (pol. *mocno sztuczny/za sztuczny*), *priblázňivý* (pol. *przyglup*), *prichudobný* (pol. *bardzo biedny*), *pribohatý* (pol. *przebogaty, bardzo bogaty*).⁸

Udział formantów prefiksalnych uczestniczących w tworzeniu formacji przymiotnikowych o znaczeniu augmentatywnym związany jest mocno z kategorią intensywności cechy. Intensyfikacja przymiotników wiąże się z ich ekspresywnością w tym znaczeniu, że bardziej intensywne przymiotniki będą przekazywać silniejsze i bardziej zauważalne cechy. Należy jednak zaznaczyć, że ekspresywność przymiotników nie zależy jedynie od ich intensywności, ale również od innych czynników, na przykład kontekstu, intencji komunikacyjnych nadawcy i odbiorcy czy czynników pozawerbalnych, również od tonu głosu czy emocji. Intensyfikacja odbywa się przy pomocy różnych środków językowych, również wykrzyknień, powtórzeń, porównań czy stopniowania. Ponadto nie zawsze większa intensywność przymiotnika oznacza większą ekspresywność.

5. MODELE SŁOWOTWÓRCZE DERYWATÓW RZECZOWNIKOWYCH I PRZYMOTNIKOWYCH

Interesujące derywaty rzeczownikowe augmentatywne tworzą określone typy słowotwórcze, które możemy zapisać w formie następujących struktur modelowych⁹, np.

$S_{augmen} = "vel'k-R + S_{mot}": vetrisko = vel'ký vietor; Zs + -isko (ps-isko), : Zs + -ina (chlap-ina)$, gdzie *Z* – slovotvorný základ/podstawa słowotwórcza;

⁸ Jako części mowy są to przysłówki, ale w polskiej lingwistyce traktowane są jako intensyfikatory (por. Bałabaniak – Mitrenga 2015).

⁹ Modele struktur powstały w oparciu o koncepcję opracowaną w słowniku środków słowotwórczych w języku słowackim (*Slovník slovotvorných prostriedkov v slovenčine*. Ološtiak – Ivanová 2021, s. 301).

S_{augmen} – substantívne augmentatívum

S_{mot} – motivant

Z formantem *-isko* tworzymy derywaty – desubstantywa modyfikacyjne o znaczeniu augmentatywnym, prezentujące model: [„S_{mot} + veľký“ + struktura onomazjologiczna z cechą onomazjologiczną (OB – OP¹⁰)]. Szereg przykładów derywatów augmentatywnych jest utworzonych od podstaw ekspresywnych. Są to głównie nazwy osób, którym są przypisane cechy negatywne, np. *lapajisko* (od *lapaj*), *lumpisko* (od *lump*), *oplanisko* (od *oplan*), *lotrisko* (od *lotor*), a sufiks *-isko* wzmacnia tę ekspresywność, np. **Zs** + **-isko**: *chudáč-isko*, *lapaj-isko*, *lotr-isko*, *odron-isko*; **Zs** + **-či-sko**: *hrniec* → *hrn-čisko*. Szeregi przedstawionych derywatów mogą również wypełniać nazwy nieosobowe.

W procesie tworzenia derywatów przymiotnikowych o znaczeniu augmentatywnym ich ekspresywność zazębia się z intensyfikacją. Zresztą w pracach leksykologicznych i stylistycznych augmentatywa są traktowane w ramach leksyki ekspresywnej. Na intensywność cechy mogą wskazywać zarówno wykładniki sygnalizujące zwiększenie cechy, jak i jej zmniejszenie. W przypadku formacji augmentatywnych chodzi o zwiększenie tych cech. Do intensyfikatorów można zaliczyć środki morfologiczne i leksykalne: afiksy, afiksoidy, przysłówki i jednostki zleksykalizowane, augmentatywa jak i deminutywa, dysfemizmy i oczywiście kategorię stopnia. Komponenty – prefiksoidy: *hyper-*, *super-* czy *mega-* tworzące derywaty zintensyfikowane o znaczeniu: ‘nadmerný, obrovský, veľký’, ‘príliš, nadmerne veľký’ w swoim prymarnym znaczeniu mają charakter semikategorialny, a w chwili tworzenia nowych znaczeń wzmacnia się ich charakter leksykalny: np. *hypermoderný*, *hyperinflačný* oraz *supertajný*.

Słownik środków słowotwórczych języka słowackiego (Ološtiak – Ivanová 2021) odnotowuje określone modele tzw. deadjektywnych derywatów modyfikacyjnych o znaczeniu intensyfikującym:

Formant **super-** jest prefiksem o prymarnym znaczeniu: ‘nadradený, najvyšší, väčší/vyšší ako, naj’. Znajduje się na granicy między prefiksem a tzw. bazoidem (słc. *bázoid*)¹¹ i posiada następujące znaczenia:

1. ‘hierarchický (naj)vyššie postavený, nadradený, väčší’, 2. ‘veľký, najväčší, najlepší, výborný, skvelý; veľmi, extrémne, úplne’, 3. ‘veľmi výhodný’.

Możemy tworzyć następujące typy derywatów:

a. Adjektywa – deadjektywa modyfikacyjne o znaczeniu prymarnym:

[„Amot + najviac, veľmi“ i strukturą onomazjologiczną OB – OP]:

super- + **Za**: *moderný* → *super-moderný*, *super-tajný*, *super-obrovský*, *super-rýchly*.

¹⁰ OB – onomaziologická báza; OP – onomaziologický príznak

¹¹ Termin bazoid (słc. *bázoid*) nie funkcjonuje w polskiej terminologii lingwistycznej. Przywołujemy go w oparciu o proponowany model słowacki i obowiązującą tam terminologię.

[„Amot + veľmi, príliš“ ze strukturą onomazjologiczną OB – OP]:

hyper- + Za: *moderný* → *hyper-moderný*, *hyper-tonický*, *hyper-aktívny*, *hyper-baričký*, *hyper-citlivý*, *hyper-korektný*, *hyper-senzitívny*, *hyper-sexuálny*, *hyper-termálny*. Często prefiks wnosi znaczenie hiperpoprawne, przekraczając miarę znaczenia właściwego, nie zawsze wartościującego pozytywnie. Jest to oczywiście uzależnione od kontekstu, np. *hyper-korektný* ‘aż nadmieru’, np.: *Masovému divákovi neprekážala hyperkorektná kresba postavičiek a pozadia – naopak: hovela mu*.

Wśród innych formacji prefiksalnych możemy wyróżnić modele z intensyfikаторami **pre-** i **pri-**:

Adjektywa z intensyfikującym znaczeniem elatywnym:

[„Amot + príliš“ i strukturą onomazjologiczną: OB – OP]: **pre- + Za:** *dlhý* → *pre-dlhý*, *pre-dobrý*, *pre-drahý*, *pre-krásny*, *pre-milý*, *pre-smutný*, *pre-potrebný*, *pre-veľký*; **pre- + Za + -ený:** *bujný* → *pre-bujn-ený*, *pre-citliv-ený*, *pre-duchovn-ený*, *pre-jemn-ený*, *pre-tučný*.

Kolejne derywaty są to deadjektywa modyfikacyjne o znaczeniu: „veľkej miery prekračujúcej hranicu”

[„Amot + príliš“ i strukturą onomazjologiczną: OB – OP]: **pri- + Za:** *ľahký* → *pri-ľahký*, *pri-malý*, *pri-veľký*, *pri-vysoký*, *pri-široký*, *pri-štedrý*. Oczywiście nie należy zapominać o przymiotnikowych derywatach sufiksalnych, które również mają znaczenie augmentatywne, np. *dlhokánsky*, *vysokánsky*, *vysočizný*, *dlžizný*, *hrubánsky*, *mohutánsky*, itp., tworzące typ słowotwórczy: [**Zadj + -ánsky**, *velikánsky* / *hrozitánsky* / *hrubánsky* lub **Zadj+ -izný**], np. *hrubizný*, *širočizný*, *dlhočizný*). Tu również dochodzi do alternacji morfonologicznych. Ten typ derywatów odpowiada polskiemu augmentatywom: *dlugachny*, *wielgachny*/ *wielgaśny*, *grubaśny*, itp. K. Gajdošová zwraca uwagę na ich rejestrację we wszystkich dostępnych źródłach i korpusach języka słowackiego (Gajdošová 2019). Charakterystyczne sufiksy augmentatywne są dołączane w obu językach głównie do przymiotników jakościowych.

6. ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzona analiza słowotwórczo-semantyczna wybranych derywatów rzeczownikowych i przymiotnikowych – polskich i słowackich ukazała pewne charakterystyczne właściwości semantyczne interesujących jednostek augmentatywnych. Słowacki formant *-isko*, podobnie jak polski służy urabianiu niewielkiej ilości derywatów augmentatywnych, gdzie identyfikujemy na przykład wielkość: por. sł. *babisko*, *byčisko*, czy pol. *konisko*, *gmaszysko*. Większość derywatów, szczególnie tych, które są nazwami istot żywych, tworzonych za pomocą wskazanego formantu, ma zdecydowanie charakter ekspresywny (sł. *faganisko*, *farárisko*, *dievčisko* czy *babisko*, *chalanisko*, pol. *dziewuszysko*, *ptaszysko*). Są i takie derywaty, które

E. Smiešková zalicza do grupy, gdzie rzeczowniki z formantem *-isko*, *-sko* wyrażają obok wielkiego rozmiaru również zabarwienie negatywne, stając się w ten sposób pejoratywami, np. *chlapisko* ('vel'ký, mohutný chlap' ale i też 'odporný, nesympatický chlap'), czy *babisko* ('mohutná tučná žena', ale i 'škaredá, hrubá a stará žena'), podobnie w języku polskim: *chłopisko* i *babsko*. Jednak polszczyzna może poszczycić się znacznie większym repertuarem środków słowotwórczych, służących wyrażaniu augmentatywności, niż język słowacki (możemy mówić o mnogości formantów sufiksalnych na oznaczanie augmentatywności: *-isko*, *-sko*, *-uch*, *-or*, *-as*, *-asy*).

Warto również wskazać na pewne różnice występujące w obu językach, w semantyce przymiotników o znaczeniu augmentatywnym, z prefiksem *pri-* (pol. *przy-*), gdzie w polskim dochodzi do osłabienia cechy danego leksemu, stąd mamy *przygłuchy*, natomiast w języku słowackim do jego intensyfikacji, wzmocnienia, np. *prihluchý* = *príliš (nadmieru) hluchý*. Poszczególne derywaty rzeczownikowe i przymiotnikowe tworzą interesujące modele słowotwórcze, które wymagają szczegółowego opisu, ale również odrębnych badań w tym zakresie. Analiza tych formacji w obu językach potwierdza, że do odczytania znaczenia augmentatywu potrzebny jest bardzo często kontekst i to on niweluje ewentualne niejednoznaczności w ich ocenie. To najbliższe otoczenie derywatu stanowią przydawki precyzujące – atrybuty, uściślające znaczenie augmentatywności. Stanowią one swoiste wykładniki leksykalne tych derywatów poza podstawowym wykładnikiem formalnym, którym jest w obu porównywanych językach formant-*isko*. Należy jednak pamiętać, że augmentatywa w języku słowackim i polskim to derywaty frekwencyjnie rzadkie, w stosunku do innych kategorii modyfikacyjnych, np. deminutywów. Interesująca analiza korpusowa paralelnych, równoległych korpusów: polsko-słowackiego i słowacko-polskiego może wskazać pewne symetrie i asymetrie w funkcjonowaniu derywatów augmentatywnych w obu językach, na przykład nie wszystkim słowackim derywatom augmentatywnym odpowiadają syntetyczne ekwiwalenty polskie (np. w niektórych kontekstach *chlapisko* tłumaczone jest w formie porównania: pol. *chłop na schwał*, *chłop jak dąb* a nie *chłopisko*). Z kolei analiza derywatów augmentatywnych na płaszczyźnie stylistycznej, może stanowić doskonałe uzupełnienie opisu semantyczno-słowotwórczego interesujących jednostek, w oparciu o typy tekstów, w których te jednostki występują i w których dominują. Dana Guričanová odnotowała, że augmentatywa nie są całkowicie na peryferiach języka słowackiego, wskazując, że augmentatywa dominują w komunikacji nieformalnej (Guričanová 2020, s. 74). Sporo ich odnajdujemy w blogach internetowych, w odniesieniu do wybranych leksemów, takich, jak: *chalanisko*, *chlapčisko*, *kusisko* czy *skališko*. W języku polskim badania w tej mierze poczynił Andrzej Lewandowski, który zaznaczył, że sporo takich formacji występuje w gwarze studenckiej, w której ujawniają się silne emocje. Przeżywane zjawiska studenckiej rzeczywistości wywołują spontaniczne reakcje słowne, które przybierać mogą różne stopnie ekspresywnego naacechowania, wyrażając głównie: nienawiść, pogardę, złość, lekceważenie. (Lewandowski 1977, s. 403). Niniejsza analiza nie upoważnia mnie do formułowania osta-

tecznych wniosków, jest to jedynie pewnego rodzaju próba zarysu zagadnień związanych z augmentatywnością.

Wykaz skrótów

NKJP: Narodowy korpus języka polskiego
SSJ: Slovník slovenského jazyka
KSSJ: Krátky slovník slovenského jazyka
SSSJ: Slovník súčasného slovenského jazyka
SSN: Slovník slovenských nárečí
SSS: Synonymický slovník slovenčiny
WSJP PAN: Wielki słownik języka polskiego (wersja elektroniczna)

Bibliografia

- BAŁABANIAK, Dagmara – MITRENGA, Barbara (2015): *Polskie intensyfikatory w ujęciu historycznym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 196 s.
- BARTÁKOVÁ, Jarmila (1994): Adjektiva so zväčšenou mierou vlastnosti v slovenčine a češtine. In: I. Pospíšil (ed.): *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná. A. 42*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, s. 75–88.
- DOLNÍK, Juraj (ed.) (2010): *Morfologické aspekty súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. 464 s.
- FURDÍK, Juraj (2004): *Slovenská slovo tvorba*. M. Ološtiak (ed.). Prešov: Náuka. 200 s.
- GAJDOŠOVÁ, Katarína (2019): Sufixálne augmentatívne adjektíva v súčasnej slovenčine. In: J. Pekarovičová – M. Vojtech (eds.): *Studia Academica Slovaca 48*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. s. 125–138. Dostupné na: https://zborniky.e-slovak.sk/SAS_48_2019.pdf [cit. 5.12.2023].
- GRABIAS, Stanisław (1981): *O ekspresywności języka*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie. 214 s.
- GRZEGORCZYKOWA, Renata (1972): *Zarys słowotwórstwa polskiego. Słowotwórstwo opisowe*. Warszawa: Wydawnictwo PAN. 96 s.
- GRZEGORCZYKOWA, Renata – LASKOWSKI, Roman – WRÓBEL, Henryk (1999): *Gramatyka współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo PAN 1999. 559 s.
- GRZEGORCZYKOWA, Renata – PUZYNNINA, Jadwiga (1979): *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksálne rodzime*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 325 s.
- GURIČANOVÁ, Dana (2020): Dvojrodovosť substantív s príponou *-isko*. In: S. Duchková (ed.): *Jazykové problémy, ktorých riešenie sa ťažko hľadá*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 71–80.
- HANSMANOVÁ, Júlia (2010): Intenzifikácia. In: J. Dolník (ed.): *Morfologické aspekty súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 401–448.
- KAPROŇ-CHARZYŃSKA, Iwona (2014): *Pragmatyczne aspekty słowotwórstwa. Funkcja ekspresywna i poetycka*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika. 229 s.

KLESZCZOWA, Krystyna –TERMIŃSKA, Kamila (2015): Pojęcie normy w polskim systemie leksykalnym. In: A. Banaszek-Szapowałowa (ed.): *Słowiański krąg. Słowo – myśl – obraz w tradycji i współczesności*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 120–130.

MISTRÍK, Jozef (1997): *Štylistika*. Bratislava: Štátne pedagogické nakladateľstvo. 600 s.

MISTRÍK, Jozef (2002): *Lingvistický slovník slovenčiny*. Bratislava: Štátne pedagogické nakladateľstvo. 295 s.

NÁBĚLKOVÁ, Mira (2010): Domiská, knižiská, psiská a iné modifikačné substantívne deriváty v slovensko-českom pohľade. In: M. Šimková (ed.): *Slovo – Tvorba – Dynamickosť. Na počesť Kláry Buzássyovej*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 396–425.

NAGÓRKO, Alicja (2000): *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 317 s.

PALLAY, Jozef (1996): Augmentácia v slovenčine i nemčine. In: M. Nábělková (ed.): *Varia V. Zborník príspevkov z V. kolokvia mladých jazykovedcov*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, s. 83–90.

OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina (eds.) (2021): *Slovník slovtvorných prostriedkov v slovenčine*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. 676 s.

SIEROTWIŃSKI, Stanisław (1986): *Słownik terminów literackich*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. 302 s.

SOJDA, Sylwia (2022): *Intensyfikacja i dezintensyfikacja w języku polskim i słowackim*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 338 s.

SMIEŠKOVÁ, Elena (1956): Augmentatíva a ich miesto v slovníku spisovného jazyka. In: *Slovenská reč*, roč. 21, č. 1–2, s. 79–81.

SZYMCZAK-ROZLACH, Mariola (2023): Augmentatywa w leksykografii polskiej i słowackiej. In: A. Charciarek – A. Zych – G. Wilk (eds.): *Jednostki języka w systemie i tekście 5*. Katowice: Wydawnictwo ”Śląsk” Sp. z o.o., s. 205–217.

URBAŃCZYK, Stanisław (1978): *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. 446 s.

VOJTEKOVÁ, Marta (2015): Modifikačné kategórie adjektívnych derivátov v slovenčine a poľštine. In: M. Blaho (ed.): *Jazyk – media – text. III. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej dňa 9. 11. 2012 na pôde Lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra excelentnosti pri Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, s. 166–170.

ZIMA, Jaroslav (1961): *Expresivita slova v současné češtině*. Praha: Nakladatelství Československé Akademie Věd. 140 s.

Žródła elektroniczne/słowniki

KAČALA, Ján – PISÁRČIKOVÁ, Mária – POVAŽAJ, Matej (eds.) (2003): *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?d=kssj4> [cit. 7.12.2023].

PECIAR, Štefan (1959–1968) (hl. red.): *Slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV. Dostupné na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html. [cit. 6.12.2023].

PISÁRČIKOVÁ, Mária (ed.) (2004): *Synonymický slovník slovenčiny*. 3. nezm. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. Dostupné na: https://www.juls.savba.sk/synonymicky_slovník.html [cit. 7.12.2023].

BUZÁSSYOVÁ, Klára – JAROŠOVÁ, Alexandra (eds.) (2006): *Slovník súčasného slovenského jazyka. I. A – G*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. Dostupné na: https://www.juls.savba.sk/pub_sssj.html [cit. 7.12.2023].

Narodowy korpus języka polskiego. Dostupné na: <http://www.nkjp.uni.lodz.pl> [cit. 15.12.2023].

RIPKA, Ivor (ed.) (1994): *Slovník slovenských nářečí. I. A – K*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. Dostupné na: https://www.juls.savba.sk/pub_ssn.html [cit. 15.12.2023].

Słownik współczesnego języka polskiego. (1999). Red. B. Dunaj. T.1. Warszawa: Wydawnictwo Wilga. 704 s.

Słownik współczesnego języka polskiego. (1999). Red. B. Dunaj. T.2. Warszawa: Wydawnictwo Wilga. 652 s.

Dostupné na: https://wsjp.pl/haslo/do_druku/23250/zgrubienie. [cit. 14.12.2023].

Slovenský národný korpus – Písané korpusy – prim-10.0-public-sane. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk/>, [cit. 13.12.2023].

Slovenský národný korpus OMNIA SLOVACA IV. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk/>, [cit. 13.12.2023].

ŻMIGRODZKI, Piotr. (ed.): *Wielki Słownik Języka Polskiego*. Dostupné na: https://wsjp.pl/haslo/do_druku/23250/zgrubienie. [cit. 15.12.2023].

R e s u m é

AUGMENTATÍVNE PODSTATNÉ A PRÍDAVNÉ MENÁ V SLOVENČINE Z PERSPEKTÍVY POĽSKÉHO JAZYKA

Predmetom článku sú slovenské a poľské augmentatívne deriváty – podstatné a prídavné mená a ich slovotvorné exponenty (sufixy a prefixy) a lexikálne exponenty v podobe atribútov, ktoré špecifikujú význam veľkosti (zveličenia). Autorka upozorňuje na dávnejší a súčasný stav výskumu v tejto oblasti a na nevyhnutnosť realizácie porovnávacieho slovensko-poľského výskumu. Dokladový materiál bol čerpaný najmä zo slovenských lexikografických zdrojov a zo slovenského národného korpusu. Predmetom analýzy sú aj sémantické vlastnosti augmentatívnych lexikálnych jednotiek. Okrem toho sa na základe modelov navrhnutých v slovenskom slovníku slovotvorných prostriedkov charakterizujú sufixálne a prefixálne formanty vybraných augmentatívnych derivátov.

Kľúčové slová: augmentatívne deriváty, podstatné mená, prídavné mená, slovenský jazyk, poľský jazyk, sufixálne a prefixálne formanty